

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

आदित्येभ्यो भुवद्वच्चक्षुरुं निर्वपेद्भूतिकाम आदित्या वा
 एतम्भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलम्भूत्यै सन्भूतिं न प्राप्नोत्यादित्यानेव
 भुवद्वतः स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनम्भूतिं गमयन्ति
 भवत्येवाऽऽदित्येभ्यो धारयद्वच्चक्षुरुं निर्वपेदपरुद्धो वाऽपरुध्यमानो
 वाऽऽदित्या वा अपरोद्धार आदित्या अवगमयितार आदित्यानेव
 धारयद्वतः (१)

स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवेनं विशि दाध्रत्यनपरुध्यो
 भवत्यदितेऽनु मन्यस्वेत्यपरुध्यमानोऽस्य पदमा ददीतेयं
 वा अदितिरियमेवास्मै राज्यमनु मन्यते सत्याशीरित्याह
 सत्यामेवाशिषं कुरुत इह मन इत्याह प्रजा एवास्मै समनसः
 करोत्युप प्रेतं मरुतः (२)

सुदानव एना विशपतिनाभ्यमुं राजानमित्याह मारुती वै
 विद्भोष्ठो विशपतिर्विशैवनं राष्ट्रेण समर्धयति यः परस्ताद्वाम्यवादी
 स्यात्तस्य गृहाद्वीहीना हरेच्छुक्लांश्च कृष्णांश्च वि चिनुयाद्ये
 शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं निर्वपेदादित्या वै देवतया विद्विशमेवाव

गच्छति (३)

अवंगतास्य विडनवगतः राष्ट्रमित्याहुर्ये कृष्णाः स्युस्तं वारुणं चरुं निर्वपेद्वारुणं वै राष्ट्रमुभे एव विशं च राष्ट्रं चाव गच्छति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो भागं निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरिति निर्वपेदादित्या एवैनम्भागधेयम्प्रेप्सन्तो विशमव (३)

गमयन्ति यदि नावगच्छेदाश्वत्थान्मयूखान्त्सप्त मध्यमेषायामुप हन्यादिदमहमादित्यान्बध्नाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरित्यादित्या एवैनं बद्धवीरा विशमव गमयन्ति यदि नावगच्छेदेतमेवाऽऽदित्यं चरुं निर्वपेदिध्मेऽपि मयूखान्त्सं नह्येदनपरुध्यमेवाव गच्छत्याश्वत्था भवन्ति मरुतां वा एतदोजो यदश्वत्थ ओजसैव विशमव गच्छति सप्त भवन्ति सप्तगणा वै मरुतो गणश एव विशमव गच्छति॥ (५)

धारयद्वतो मरुतो गच्छति विशमवैतदष्टादश च॥ [१]

देवा वै मृत्योरिबिभयुस्ते प्रजापतिमुपाधावन्तेभ्य एताम्प्राजापत्याः शतकृष्णलां निर्वपत्तयैवैष्वमृतमदधाद्यो मृत्योर्बिभीयात्तस्मा एताम्प्राजापत्याः शतकृष्णलां निर्वपेत्प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्नायुर्दधाति सर्वमायुरेति शतकृष्णला भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये (६)

प्रति तिष्ठति घृते भवत्यायुर्वै घृतममृतं ५ हिरण्यमायुश्चैवास्मां
अमृतं च समीचीं दधाति चत्वारिचत्वारि कृष्णलान्यव द्यति
चतुरवत्तस्यास्यां एकधा ब्रह्मण उप हरत्येकधैव यजमान
आयुर्दधात्यसावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्ति-
मैच्छन्तस्मा एत ५ सौर्यं चरुं निरवपन्तेनैवास्मि (७)

त्रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एत ५ सौर्यं
चरुं निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्यः स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवत्युभयतो रुक्मौ भवत
उभयत एवास्मिन्नुचं दधाति प्रयाजेप्रयाजे कृष्णलं जुहोति दिग्भ्य
एवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुद्ध आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्सावित्रं
द्वादशकपालम्भूम्यै (८)

चरुं यः कामयेत हिरण्यं विन्देय हिरण्यम्मोप
नमेदिति यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरण्यं यस्यैव हिरण्यं
तेनैवैनद्विन्दते सावित्रो भवति सवितृप्रसूत एवैनद्विन्दते भूम्यै
चरुर्भवत्यस्यामेवैनद्विन्दत उपैत ५ हिरण्यं नमति वि वा एष
इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते यो हिरण्यं विन्दत एताम् (९)

एव निर्वपेद्विरण्यं वित्त्वा नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यत
एतामेव निर्वपेद्यस्य हिरण्यं नश्येद्यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै
हिरण्यं यस्यैव हिरण्यं तेनैवैनद्विन्दति सावित्रो भवति

सवितृप्रसूत एवैनद्विन्दति भूम्यै चरुर्भवत्यस्यां वा एतन्नश्यति
यन्नश्यत्यस्यामेवैनद्विन्दतीन्द्रः (१०)

त्वष्टुः सोममभीषहापिबुध्स विष्वङ्गार्च्छुध्स इन्द्रियेण
सोमपीथेन व्यार्ध्यत स यदूर्ध्वमुदवमीत्ते श्यामाकां अभवन्ध्स
प्रजापतिमुपाधावत्तस्मां एत९ सोमेन्द्र९ श्यामाकं चरुं
निरवपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रिय९ सोमपीथमदधाद्वि वा एष इन्द्रियेण
सोमपीथेनार्ध्यते यः सोमं वर्मिति यः सोमवामी स्यात्तस्मै (११)

एत९ सोमेन्द्र९ श्यामाकं चरुं निर्वपेत्सोमं चैवेन्द्रं च स्वेन
भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रिय९ सोमपीथं धत्तो नैन्द्रियेण
सोमपीथेन व्यृध्यते यत्सौम्यो भवति सोमपीथमेवाव रुन्धे यदेन्द्रो
भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमव रुन्धे श्यामाको
भवत्येष वाव स सोमः (१२)

साक्षादेव सोमपीथमव रुन्धेऽग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेदिन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालम् पशुकामो-
ऽग्निरेवास्मै पशून्मजनयति वृद्धानिन्द्रः प्र यच्छति दधि मधुं
घृतमापो धाना भवन्त्येतद्वै पशूना९ रूप९ रूपेणैव पशूनव रुन्धे
पञ्चगृहीतम्भवति पाङ्गा हि पशवो बहुरूपम्भवति बहुरूपा हि
पशवः (१३)

समृद्धौ प्राजापत्यम्भवति प्राजापत्या वै पशवः प्रजा-
पतिरेवास्मै पशून्म जनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु यन्मध्वग्नौ

जुहोत्यात्मानमेव तद्यजमानोऽग्नौ प्र दधाति पङ्क्त्यौ याज्यानुवाक्ये
भवतः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्ताः पशव आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीय
पशूनव रुन्धे॥ (१४)

इन्द्रियंऽस्मिन्भूम्यां एतामिन्द्रः स्यात्तस्मै सोमो बहुरूपा हि पशव एकचत्वारिंशच्च॥ — [२]

देवा वै सत्रमासतर्द्धिपरिमितं यशस्कामास्तेषां सोमं
राजानं यश आर्च्छ्यत्स गिरिमुदैत्तमग्निरनूदैत्तावग्नीषोमौ
समभवतान्ताविन्द्रो यज्ञविभ्रष्टोऽनु परैत्तावब्रवीद्याजयत्तम्मेति
तस्मा एतामिष्टिं निरवपतामाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं
सौम्यं चरुन्तयैवास्मिन्तेजः (१५)

इन्द्रियम्ब्रह्मवर्चसमंधत्तां यो यज्ञविभ्रष्टः स्यात्तस्मा एतामिष्टिं
निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं सौम्यं चरुं यदाग्नेयो
भवति तेज एवास्मिन्तेन दधाति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियमेवास्मिन्तेन
दधाति यत्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेनाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेत्तेजश्चैवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं च समीचीं (१६)

दधात्यग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदा-
ग्नेयो वै ब्राह्मणः स सोममपिबति स्वामेव देवतां स्वेन भागधेयेनोप
धावति सैवैनं कामेन समर्धयत्युपैनं कामो नमत्यग्नीषोमीयमष्टा-
कपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामोऽग्नीषोमावेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति तावेवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं धत्तो ब्रह्मवर्चस्यैव (१७)

भवति यदष्टाकपालस्तेनाग्नेयो यच्छामाकस्तेन सौम्यः
 समृद्धौ सोमाय वाजिने श्यामाकं चरुं निर्वपेद्यः क्लैव्याद्विभीयाद्रेतो
 हि वा एतस्माद्वाजिनमपक्रामत्यथैष क्लैव्याद्विभाय सोममेव
 वाजिनः स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्नेतो
 वाजिनं दधाति न क्लीबो भवति ब्राह्मणस्पत्यमेकादशकपालं
 निर्वपेद्द्वामकामः (१८)

ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै
 सजातान्प्र यच्छति ग्राम्येव भवति गुणवती याज्यानुवाक्ये भवतः
 सजातैरेवैनं गुणवन्तं करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशं
 वि नाशयेयमिति मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्याद्ब्रह्मन्नेव विशं वि
 नाशयति॥ (१९)

तेजः समीचीं ब्रह्मवर्चस्येव ग्रामकामस्त्रिचत्वारिंशच्च॥ [३]

अर्यम्णे चरुं निर्वपेत्सुवर्गकामोऽसौ वा आदित्योऽर्यमा-
 र्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं सुवर्गं
 लोकं गमयत्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत दानकामा मे
 प्रजाः स्युरित्यसौ वा आदित्योऽर्यमा यः खलु वै ददाति
 सोऽर्यमाऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एव (२०)

अस्मै दानकामाः प्रजाः करोति दानकामा अस्मै प्रजा
 भवन्त्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत स्वस्ति जनतामियामित्यसौ

वा आदित्योऽर्यमाऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं
तद्रमयति यत्र जिगमिषतीन्द्रो वै देवानामानुजावर आसीत्स प्रजा-
पतिमुपाधावत्तस्मा एतमैन्द्रमानुषूकमेकादशकपालं निः (२१)

अवपत्तेनैवैनमग्रं देवतानां पर्यणयद्बुध्रवती अग्रवती
याज्यानुवाक्ये अकरोद्बुध्रादेवैनमग्रं पर्यणयद्यो राजन्यं आनुजावरः
स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमानुषूकमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रं समानानां परिणयति बुध्रवती
अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो बुध्रादेवैनमग्रम् (२२)

परिणयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य आनुजावरः
समृद्धौ यो ब्राह्मण आनुजावरः स्यात्तस्मा एतम्बारहस्पत्यमानुषूकं
चरुं निर्वपेद्बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रं
समानानां परिणयति बुध्रवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो
बुध्रादेवैनमग्रं परिणयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य
आनुजावरः समृद्धौ॥ (२३)

एव निरग्रमेतस्य चत्वारि च॥ [४]

प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशद्बृहतर आसन्ताः सोमाय राज्ञे-
ऽददात्तासां रोहिणीमुपेत्ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन्ता अन्वेत्ताः
पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात्सोऽब्रवीदृतममीष्व यथा

समावच्छ उ॒पैष्याम्यथ॑ ते पुन॑र्दास्यामीति॒ स ऋ॒तमा॑मी॒त्ता अ॑स्मै
पुन॑रददात्तासा॑ः रोहि॒णीमे॒वोप॑ (२४)

ए॒त्तं यक्ष्म॑ आ॒र्च्छ॒द्राजा॑नं॒ यक्ष्म॑ आ॒र॒दिति॑ तद्रा॑जय॒क्ष्मस्य॒ जन्म॒
यत्पा॑पी॒यान॑भ॒वत्तत्पा॑पय॒क्ष्मस्य॒ यज्जा॑याभ्योऽवि॒न्दत्त॑ज्जाये॒न्यस्य॒ य
ए॒वमे॒तेषां॑ यक्ष्मा॑णां॒ जन्म॒ वेद॑ नैन॑मे॒ते यक्ष्मा॑ विन्दन्ति॒ स ए॒ता ए॒व
न॑म॒स्यन्नुपा॑धाव॒त्ता अ॑ब्रुव॒न्वर॑ वृ॒णाम॑है समावच्छ ए॒व न॒ उपा॑य
इति॒ तस्मा॑ ए॒तम् (२५)

आ॒दि॒त्यं च॒रुं नि॑र॒वप॑न्तेनै॒वैन॑म्पा॒पाथ्स्त्रामा॑दमुञ्चन् यः
पा॑पय॒क्ष्मगृ॑हीतः स्यात्तस्मा॑ ए॒तमा॑दि॒त्यं च॒रुं नि॑र्व॒पेदा॑दि॒त्याने॒व
स्वेन॑ भा॒गधे॒येनो॑प॒ धाव॑ति॒ त ए॒वैन॑ पा॒पाथ्स्त्रामा॑न्मुञ्चन्त्यमावा॒स्यायां॑
नि॑र्व॒पेद॒मुमे॒वैन॑मा॒प्याय॑मान॒मन्वा प्या॑ययति॒ नवो॑नवो भवति॒ जाय॑-
मान॒ इति॑ पुरो॒नुवा॑क्या भव॒त्यायु॑रे॒वास्मि॑न्तया॑ दधाति॒ यमा॑दि॒त्या
अ॒श्शुमा॑प्या॒यय॑न्तीति॒ या॒ज्यैवैन॑मे॒तया॑ प्याययति॥ (२६)

ए॒वोपै॑तमस्मिन्त्रयो॑दश च॥ [५]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्योऽन्नाद्यं॑ व्यादि॑श॒त्सोऽब्र॑वीद्यदिमाँल्लो॒का-
न॒भ्यति॑रि॒च्यातै॑ तन्ममा॑स॒दिति॑ तदि॒माँल्लो॒कान॒भ्यत्य॑रि॒च्यते॒न्द्रः
राजा॑न॒मिन्द्र॑म॒धिरा॒जमिन्द्र॑ः स्व॒राजा॑न॒न्ततो॒ वै स इ॒माँल्लो॒काः स्त्रेधा॑दु
का॒मये॑तान्नादः स्या॒दिति॑ तस्मा॑ ए॒तं त्रि॑धातुं नि॒र्वपे॑दिन्द्रा॒य राज्ञे॑
पुरो॒डाश॑म् (२७)

एकादशकपालमिन्द्रायाधिराजायेन्द्राय स्वराज्ञेऽयं वा इन्द्रो
 राजायमिन्द्रोऽधिराजोऽसाविन्द्रः स्वराडिमानेव लोकान्त्स्वेन
 भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नम्प्र यच्छन्त्यन्नाद एव भवति
 यथा वत्सेन प्रतां गां दुह एवमेवेमाँल्लोकान्प्रतान्काममन्नाद्यं
 दुह उत्तानेषु कपालेष्वधि श्रयत्ययातयामत्वाय त्रयः पुरोडाशा
 भवन्ति त्रय इमे लोका एषां लोकानामास्या उत्तरउत्तरो
 ज्यायाभ्वत्येवमिव हीमे लोकाः समृद्धौ सर्वेषामभिगमयन्नव
 द्यत्यच्छम्बद्वारव्यँत्यासमन्वाहानिर्दाहाय॥ (२८)

पुरोडाशत्रयः षड्विंशतिश्च॥

[६]

देवासुराः संयन्ता आसन्तां देवानसुरा अजयन्ते देवाः
 पराजिग्याना असुराणां वैश्यमुपायन्तेभ्य इन्द्रियं वीर्यमपा-
 क्रामत्तदिन्द्रोऽचायत्तदन्वपाक्रामत्तदवरुधं नाशक्रोत्तदस्मा-
 दभ्यर्धोऽचरत्स प्रजापतिमुपाधावत्तमेतया सर्वपृष्ठयाऽयाजयत्त-
 यैवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यमदधाद्य इन्द्रियकामः (२९)

वीर्यकामः स्यात्तमेतया सर्वपृष्ठया याजयेदेता एव देवताः
 स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं दधति
 यदिन्द्राय रथंतराय निर्वपति यदेवाग्नेस्तेजस्तदेवाव रुन्धे
 यदिन्द्राय बारहताय यदेवेन्द्रस्य तेजस्तदेवाव रुन्धे यदिन्द्राय
 वैरूपाय यदेव सवितुस्तेजस्तत् (३०)

ए॒वाव॑ रु॒न्धे॒ यदि॒न्द्रा॒य वैरा॒जाय॒ यदे॒व धा॒तुस्तेज॒स्तदे॒वाव॑ रु॒न्धे॒
 यदि॒न्द्रा॒य शा॒कृ॒राय॒ यदे॒व म॒रुतां॑ तेज॒स्तदे॒वाव॑ रु॒न्धे॒ यदि॒न्द्रा॒य
 रैव॒ताय॒ यदे॒व बृ॒ह॒स्पते॑स्तेज॒स्तदे॒वाव॑ रु॒न्ध ए॒ताव॑न्ति॒ वै तेजा॑ंसि॒
 तान्ये॒वाव॑ रु॒न्ध उ॒त्ता॒नेषु॑ क॒पाले॒ष्वधि॑ श्रय॒त्यया॑तयाम॒त्वाय॒ द्वाद॑श॒
 क॒पालः॒ पुरो॑डाशः (३१)

भ॒वति॒ वैश्व॑दे॒वत्वाय॑ स॒म॒न्त॒म्पर्य॑व॒द्यति॒ स॒म॒न्त॒मेवे॒न्द्रि॒यं वी॒र्यं॑
 यज॑माने दधाति व्य॒त्यास॒मन्वा॒हानि॑र्दाहा॒याश्च॑ ऋष॒भो वृ॒ष्णिर्ब॒स्तः
 सा दक्षि॑णा वृष॒त्वायै॒तयै॒व य॑जेताभि॒शस्य॑मान ए॒ताश्चे॒द्वा अ॑स्य
 दे॒वता॒ अन्न॑म॒दन्त्य॒दन्त्यु॑वे॒वास्य॑ मनु॒ष्याः॥ (३२)

इन्द्रियकामः सवितुस्तेजस्तत्पुरोडाशोऽष्टात्रिंशच्च॥ [७]

रज॑नो॒ वै कौ॑णे॒यः क्र॑तुजितं जान॑किं चक्षु॑र्वन्य॒मया॒त्तस्मा॑
 ए॒तामि॑ष्टिं निर॑वपद॒ग्रये॒ भ्राज॑स्वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒ सौर्यं॑
 च॒रुम॒ग्रये॒ भ्राज॑स्वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्तयै॒वास्मि॒ञ्चक्षु॑र॒दधा॑द्यश्चक्षु॑ष्
 स्यात्तस्मा॑ ए॒तामि॑ष्टिं निर॑वपेद॒ग्रये॒ भ्राज॑स्वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒ सौर्यं॑
 च॒रुम॒ग्रये॒ भ्राज॑स्वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालम॒ग्नेर्वै चक्षु॑षा
 मनु॒ष्या॑ वि (३३)

प॒श्यन्ति॒ सूर्य॑स्य दे॒वा अ॒ग्निं चै॒व सूर्यं॑ च॒ स्वेन॑ भागधेये॒नोप॑
 धावति॒ तावे॒वास्मि॒ञ्चक्षु॑र्धत्तश्चक्षु॑ष्माने॒व भ॑वति॒ यदा॑ग्ने॒यौ भ॑वतश्चक्षु॑षी
 ए॒वास्मि॒न्तत्प्रति॑ दधाति॒ यत्सौ॒र्यो ना॑सिकां॒ तेना॒भितः॑ सौ॒र्यमा॑ग्ने॒यौ

भवत्स्तस्मादभितो नासिकां चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी विधृतं
समानी याज्यानुवाक्यै भवतः समानः हि चक्षुः समृद्ध्या उदु त्यं
जातवेदसः सप्त त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदंगादनीकमिति
पिण्डान्प्र यच्छति चक्षुरेवास्मै प्र यच्छति यदेव तस्य तत्॥ (३४)

वि ह्यष्टाविंशतिश्च॥

[८]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता वसुविद्धुवो-
ऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता वसुविद्धुवोऽसि ध्रुवो-
ऽहः संजातेषु भूयासमभिमूश्चेत्ता वसुविदामनमस्यामनस्य देवा
ये संजाताः कुमाराः समनसस्तानहं कामये हृदा ते मां कामयन्ताः
हृदा तान्म आमनसः कृधि स्वाहामनमसि (३५)

आमनस्य देवा याः स्त्रियः समनसस्ता अहं कामये हृदा ता
मां कामयन्ताः हृदा ता म आमनसः कृधि स्वाहा वैश्वदेवीः
साङ्ग्रहणीं निर्वपेद्दामकामो वैश्वदेवा वै संजाता विश्वानेव
देवान्स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै सजातान्प्र यच्छन्ति
ग्राम्यैव भवति साङ्ग्रहणी भवति मनोग्रहणं वै संग्रहणम्मन एव
संजातानाम् (३६)

गृह्णाति ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमिति परिधीन्परि
दधात्याशिषमेवैतामा शास्तेऽथो एतदेव सर्वं सजातेष्वधि भवति
यस्यैवं विदुष एते परिधयः परिधीयन्त आमनमस्यामनस्य देवा

इति॑ तिस्र॑ आहु॑तीर्जु॑होत्येता॑वन्तो॒ वै स॑जा॒ता ये म॒हान्तो॒ ये क्षु॑ल्ल॒का
याः स्त्रिय॑स्ताने॒वाव॑ रुन्धे॒ त ए॑न॒मव॑रुद्धा॒ उप॑ तिष्ठन्ते॥ (३७)

स्वाहाम॑नमसि सजा॑तानां॒ रुन्धे॒ पञ्च॑ च॥ [९]

यन्न॑व॒मैत्तन्न॑व॒नीत॑म॒भव॑द्यद॒सर्प॑त्तत्स॒र्पिर्भ॑व॒द्यद॑घ्नियत
तद्धृ॑तम॒भव॑द॒श्विनोः॑ प्रा॒णोऽसि॑ तस्य॑ ते दत्तां॒ ययोः॑ प्रा॒णो-
ऽसि॑ स्वाहेन्द्र॑स्य प्रा॒णोऽसि॑ तस्य॑ ते ददातु॒ यस्य॑ प्रा॒णोऽसि॑
स्वाहा॑ मि॒त्रावरु॑णयोः प्रा॒णोऽसि॑ तस्य॑ ते दत्तां॒ ययोः॑ प्रा॒णोऽसि॑
स्वाहा॑ वि॒श्वेषां॑ दे॒वानां॑ प्रा॒णोऽसि॑ (३८)

तस्य॑ ते ददतु॒ येषां॑ प्रा॒णोऽसि॑ स्वाहा॑ घृ॒तस्य॑ धा॒रांम॑मृ॒तस्य॑
पन्था॑मिन्द्रे॒ण द॒त्ताम्प्र॑य॒ताम्मु॑रुद्धिः। तत्त्वा॒ विष्णुः॑ पर्य॑पश्य॒त्तत्त्वेडा॑
गव्यै॑रयत्। पा॒वमा॑नेन॒ त्वा स्तोमे॑न॒ गाय॑त्रस्य॑ वर्त॒न्योपा॑ꣳशोर्वी॒र्येण॑
दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोऽसृ॑जतु जी॒वात॑वे जी॒वन॑स्यायै॒ बृह॑द्रथन्त॒रयो॑स्त्वा
स्तोमे॑न॒ त्रिष्टु॑भो॑ वर्त॒न्या शु॑क्रस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोत् (३९)

सृ॒जतु॑ जी॒वात॑वे जी॒वन॑स्याया॑ अ॒ग्नेस्त्वा॒ मात्र॑या॒ जग॑त्यै
वर्त॒न्याग्र॑य॒णस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोऽसृ॑जतु जी॒वात॑वे
जी॒वन॑स्याया॑ इ॒मम॑ग्र॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से कृ॒धि प्रि॒यꣳ रेतो॑ वरुण सोम
राज॑न्। मा॒तेवा॑स्मा अ॒दिते॑ शर्म॒ यच्छु॑ वि॒श्वे दे॒वा जर॑दष्टि॒र्यथा॑सत्।
अ॒ग्निरा॑यु॒ष्मान्त्स॑ वन॒स्पति॑भि॒रायु॑ष्मा॒न्तेन॑ त्वायु॒षायु॑ष्मन्तं

करोमि॒ सोम॒ आयुष्मान्त्स॒ ओषधीभिर्यज्ञ॒ आयुष्मान्त्स॒
दक्षिणाभिर्ब्रह्मायुष्मत्तद्वाह्मणैरायुष्मद्देवा आयुष्मन्तस्तेऽमृतैर्न पितर॒
आयुष्मन्तस्ते स्वधयायुष्मन्तस्तेन॒ त्वायुषायुष्मन्तं॒ करोमि॥ (४०)

विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वां सवितोऽथोम॒

आयुष्मान्यश्चविंशतिश्च॥ [१०]

अग्निं॒ वा ए॒तस्य॒ शरी॑रं गच्छति॒ सोम॑ रसो वरुण॒
ए॒नं वरुण॑पा॒शेन॑ गृह्णाति॒ सर॑स्वतीं॒ वाग॑ग्राविष्णू॒ आ॒त्मा
यस्य॒ ज्यो॒गा॒मय॑ति॒ यो ज्यो॒गा॒मया॑वी स्याद्यो वा का॒मये॑त॒
सर्व॑मायुरिया॒मिति॒ तस्मा॑ ए॒तामिष्टिं॑ निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालं
सौम्यं चरुं वा॒रुणं॑ दशकपालं सारस्वतं चरुमा॒ग्रावैष्ण॑वमेका॒-
दश॑कपालम॒ग्नेरे॒वास्य॒ शरी॑रं निष्क्रीणाति॒ सोमा॒द्रसम्॑ (४१)

वा॒रु॒णेनै॒वैनं॑ वरुणपा॒शान्मुञ्च॑ति सारस्व॒तेन॒ वाचं॑ दधात्य॒ग्निः
सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्यज्ञो दे॒वता॑भिश्चै॒वैनं॑ य॒ज्ञेन॑ च भिषज्यत्यु॒त
यदी॒तासु॑र्भवति जीव॒त्येव॒ यन्न॑वमै॒तन्न॑वनीतमभवदित्याज्यमवैक्षते
रूपमे॒वास्यै॒तन्महि॑मानं व्याचष्टेऽश्विनोः प्रा॒णोऽसी॒त्याहा॒श्विनो॑ वै
दे॒वाना॑म् (४२)

भिष॑जौ ताभ्यामे॒वास्मै॑ भेष॒जं करो॑तीन्द्रस्य प्रा॒णोऽसी॒त्याहेन्द्रि॒यमे॒वास्मिन्ने॒तेन॑ दधाति मि॒त्रावरु॑णयोः प्रा॒णोऽसी॒त्याह
प्रा॒णापा॒नावे॒वास्मिन्ने॒तेन॑ दधाति विश्वेषां दे॒वानां॑ प्रा॒णोऽसी॒त्याह

वीर्यमेवास्मिन्नेतेन दधाति घृतस्य धाराममृतस्य पन्थामित्याह
यथायजुरेवैतत्पावमानेन त्वा स्तोमेनेति (४३)

आहु प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्रथन्तरयोस्त्वा
स्तोमेनेत्याहौज एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्याहाऽऽ-
त्मानमेवास्मिन्नेतेन दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त
एनम्भिषज्यन्ति ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान
आयुर्दधति यदेव तस्य तद्धिरण्यात् (४४)

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यममृतादेवायुर्निष्पिबति
शतमानम्भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति
तिष्ठत्यथो खलु यावतीः समा एष्यन्मन्येत तावन्मानं
स्यात्समृद्ध्या इममग्र आयुषे वर्चसे कृधीत्याहायुरेवास्मिन्वर्चो
दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित्याह जरदष्टिमेवैनं
करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा आयुष्मन्तस्त
एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति॥ (४५)

रसं देवानां स्तोमेनेति हिरण्यादसदिति द्वाविंशतिश्च॥ [११]

प्रजापतिर्वरुणायाश्वमनयत्स स्वां देवतामार्च्छत्स पर्यदीर्यत्
स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो वै स
वरुणपाशादमुच्यत् वरुणो वा एतं गृह्णाति योऽश्वं प्रतिगृह्णाति

यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाश्चतुष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव
स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति (४६)

चतुष्कपाला भवन्ति चतुष्पाद्व्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं
निर्वपेद्यमेव प्रतिग्राही भवति यं वा नाध्येति तस्मादेव
वरुणपाशान्मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेककपालमनु
निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्यमुच्चारं कुरुतेऽपोऽवभृथमवैत्यप्सु वै
वरुणः साक्षादेव वरुणमव यजतेऽपोनप्रीयं चरुम्पुनरेत्य
निर्वपेदप्सुयोनिर्वा अश्वः स्वामेवैनं योनिं गमयति स एनं
शान्त उप तिष्ठते॥ (४७)

मुञ्चति चरुं सप्तदश च॥ [१२]

या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनूस्तयेममंहसो मुञ्चतं या
वामिन्द्रावरुणा सहस्र्या रक्षस्या तेजस्या तनूस्तयेममंहसो मुञ्चतं
यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ सामस्तं वामेतेनाव यजे यो वामिन्द्रावरुणा
द्विपात्सु पशुषु चतुष्पात्सु गोष्ठे गृहेष्वप्स्वोषधीषु वनस्पतिषु
सामस्तं वामेतेनाव यज इन्द्रो वा एतस्य (४८)

इन्द्रियेणापं क्रामति वरुण एनं वरुणपाशेनं गृह्णाति
यः पाप्मनां गृहीतो भवति यः पाप्मनां गृहीतः स्यात्तस्मा
एतामैन्द्रावरुणीम्पयस्यां निर्वपेदिन्द्र एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति
वरुण एनं वरुणपाशान्मुञ्चति पयस्यां भवति पयो हि वा

ए॒तस्मा॑द॒प॒क्राम॑त्यथैष पा॒प्मना॑ गृही॒तो यत्प॑य॒स्या भव॑ति॒ पय॑
ए॒वास्मि॑न्तया॑ दधाति॒ पय॑स्या॒याम् (४९)

पुरो॒डाश॑मव॑ दधा॒त्यात्म॑न्वन्त॒मेवैनं॑ करोत्यथो॑ आ॒यत॑नवन्त॒मेव
च॑तु॒र्धा व्यू॑हति॒ दिक्ष्वे॑व॒ प्रति॑ तिष्ठति॒ पुनः॑ समू॒हति॒ दिग्भ्य॑ ए॒वास्मै॑
भेष॑जं करोति॒ समू॒ह्याव॑ द्यति॒ यथावि॑द्धं निष्कृ॒न्तति॑ तादृ॒गेव॑ तद्यो
वा॒मिन्द्रा॑वरुणाव॒ग्नौ साम॑स्तं वा॒मेते॑नाव॒ यज॒ इत्या॑ह॒ दुरि॑ष्ट्या
ए॒वैन॑म्पाति॒ यो वा॑मिन्द्रावरुणा द्वि॒पाथ्सु॑ प॒शुषु॑ साम॑स्तं वा॒मेते॑नाव॒
यज॒ इत्या॑हैताव॑ती॒र्वा आप॑ ओष॑धयो॒ वन॑स्पत॑यः प्र॒जाः प॒शव॑
उपजी॒वनी॑या॒स्ता ए॒वास्मै॑ वरुणा॒शान्मु॑ञ्चति॥ (५०)

ए॒तस्य॑ पय॒स्यायाम्पा॑ति॒ षड्विं॑शतिश्च॥ [१३]

स प्र॑ल॒वन्नि॒ काव्ये॑न्द्रं वो वि॒श्वत॑स्परीन्द्रं नरः॑। त्वं नः॑ सोम
वि॒श्वतो॑ रक्षा॑ राजन्नघाय॒तः। न रि॑ष्येत्त्वाव॑तः॒ सखा॑। या ते॒ धामा॑नि
दि॒वि या पृ॑थि॒व्यां या पर्व॑तेष्वोष॑धीष्व॒प्सु। तेभि॑र्नो॒ विश्वैः॑ सु॒मना॑
अहे॑ड॒न्नाज॑न्थसोम॒ प्रति॑ ह॒व्या गृ॑भाय। अ॒ग्नीषो॑मा॒ सवे॑दसा॒ सह॑ती
वन॑तं गिरः॑। सं दै॒वत्रा॑ ब॒भूव॑थुः। युवम् (५१)

ए॒तानि॑ दि॒वि रो॑च॒नान्य॑ग्निश्च॑ सोम॒ सक्र॑तू अध॒त्तम्।
युव॑ꣳ सिन्धूꣳ र॒भिषो॑स्तेर॒वद्या॑द॒ग्नीषो॑मा॒वमु॑ञ्चतं॒ गृभी॑तान्।
अ॒ग्नीषो॑मावि॒मꣳ सु॑ मे॒ शृणु॑तं वृ॒षणा॑ हवम्। प्रति॑ सू॒क्तानि॑
हर्य॑त॒म्भव॑तं दा॒शुषे॒ मयः॑। आ॒न्यं दि॒वो मा॑त॒रिश्वा॑ जभा॒राम॑भ्राद॒न्यं

परिं श्येनो अद्रेः। अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरुं यज्ञाय चक्रथुरु
लोकम्। अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतम् (५२)

हर्यतं वृषणा जुषेथाम्। सुशर्माणा स्ववंसा हि भूतमथा
धत्तं यजमानाय शं योः। आ प्यायस्व सं तै। गुणानां त्वा
गुणपतिः५ हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां
ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्। स इज्जनेन स
विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजम्भरते धना नृभिः। देवानां यः
पितरमाविवांसति (५३)

श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्। स सुष्टुभा स ऋक्ता
गुणेन वलः५ रुरोज फलिगः५ रवेण। बृहस्पतिरुस्रिया हव्यसूदः
कनिक्रदद्वावंशतीरुदाजत्। मरुतो यद्ध वो दिवो या वः शर्म।
अर्यमा याति वृषभस्तुविष्मान्दाता वसूनां पुरुहूतो अरहन्।
सहस्राक्षो गौत्रभिद्वज्रबाहुरस्मासु देवो द्रविणं दधातु। ये
तैऽर्यमन्ब्रह्मो देवयानाः पन्थानः (५४)

राजन्दिव आचरन्ति। तेभिर्नो देव महि शर्म यच्छु शं न
एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। बुध्रादग्रमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य
दृ५हितान्यैरत्। रुजद्रोधा५सि कृत्रिमाण्येषा५ सोमस्य ता मद
इन्द्रश्चकार। बुध्रादग्रेण वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम्।
वृथासृजत्पृथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार (५५)

प्र यो जज्ञे विद्वाँ अ॒स्य बन्धुं विश्वा॑नि दे॒वो जनि॑मा
 विवक्ति। ब्रह्म॒ ब्रह्म॑ण॒ उज्ज॑भार॒ मध्या॑न्नी॒चादु॑च्चा स्व॒धया॑भि प्र
 त॑स्थौ। म॒हान्म॒ही अ॑स्तभाय॒द्वि जा॒तो द्या॑ स॒द्य पार्थि॑वं च॒ रजः॑।
 स बु॒ध्रादा॑ष्ट ज॒नुषा॑भ्यग्र॒म्बृह॑स्पतिर्दे॒वता॒ यस्य॑ स॒म्राट्। बु॒ध्राद्यो
 अग्र॑म॒भ्यर्त्यो॑ज॒सा बृ॑ह॒स्पति॑मा वि॒वास॑न्ति दे॒वाः। भि॒नद्व॑लं वि
 पुरो॑ दर्दरीति॒ कनि॑क्रद॒त्सुव॑र॒पो जि॑गाय॥ (५६)

[आदित्येभ्यो देवा वै मृत्योर्देवा वै स॒त्रम॑र्य॒ग्णे प्र॒जाप॑ते॒स्त्रय॑न्त्रि॒शत्प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॒-
 ऽन्नाद्य॑न्दे॒वासुरा॑स्तात्रज॒नो ऋ॒वोऽसि॑ यन्न॒वम॑ग्निं वै प्र॒जाप॑तिर्वरुणा॒या वा॑मिन्द्रावरुणा॒ सप्र॑त्न॒वच्च॑तुर्दश॥14॥
 आ॒दि॒त्येभ्य॑स्त्वष्ट॒रस्मै दान॑कामा ए॒वावरु॑न्धेऽग्निं वै सप्र॑त्न॒वथ्य॑दंश्चाशत्॥56॥ आ॒दि॒त्येभ्यः॑ सुव॑र॒पो जि॑गाय॥]

[युव॑ वी॒तमा॒ विवा॑सति॒ पन्था॑नो दी॒र्घया॑थैः सोम॑स्य॒ ता म॒द् इन्द्र॑श्चकार दे॒वा न॑व॒ च॥[१४]]

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>